

สื่อมวลชน : สิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบ

ลิขิต อิศเวทิน

ภาควิชาสังคมศาสตร์และการเมือง

ราชบัณฑิตยสถาน

สื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์อื่น วิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งการสื่อสารลักษณะอื่นเพื่อเผยแพร่ข่าวสารไปสู่คนหมู่มาก สามารถทำหน้าที่ได้ทั้งในทางบวกและทางลบ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและเป็นอันตรายต่อสังคม. แต่ที่สำคัญสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ. แต่ขณะเดียวกันในแง่วิชาชีพ สื่อมวลชนก็ต้องถูกควบคุมโดยจรรยาวิชาชีพเพื่อไม่ให้ใช้สิทธิเสรีภาพและอำนาจจากปลายปากกาจากการกระจายเสียงเพื่อละเมิดหรือทำร้ายผู้อื่น มาตรการการควบคุมสื่อมวลชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ. นอกเหนือจากนี้ สื่อมวลชนยังอาจถูกฟ้องร้องทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ถ้าการกระทำเข้าข่ายการหมิ่นประมาทและละเมิด. อย่างไรก็ตามบทบาทในทางบวกของสื่อมวลชน ทั้งในแง่การเมือง สังคม เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับการพัฒนาการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งปฏิบัติไม่ได้ ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการคุ้มครอง. แต่ในขณะเดียวกัน สิทธิส่วนบุคคลก็ต้องได้รับความเคารพโดยผู้อยู่ในอาชีพสื่อมวลชน.

คำสำคัญ : สื่อมวลชน, สิทธิเสรีภาพ, ความรับผิดชอบ

ความนำ

หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์อื่น วิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งการสื่อสารลักษณะอื่นที่เผยแพร่ข่าวสารไปยังคนหมู่มาก เรียกรวมกันว่า สื่อมวลชน.

สื่อมวลชนนั้นถือเป็นดัชนีสำคัญของการพัฒนาสังคม และการพัฒนา

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย. สังคมใดที่ขาดสื่อมวลชนที่มีเสรีภาพในการลงข่าวเสนอความเห็นวิพากษ์วิจารณ์ สังคมนั้นไม่ใช่สังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง.

ความหมายที่ลึกซึ้งของ “สื่อมวลชน” ก็คือ การเป็นสื่อของมวลชน

เพื่อประโยชน์ของมวลชนอย่างแท้จริง เพราะมวลชนมีสิทธิที่จะได้รับข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องในแง่ของเนื้อหาใกล้เคียงกับความเป็นจริง. จุดประสงค์หลักของสื่อมวลชนก็คือการเอื้อประโยชน์ให้กับคนส่วนใหญ่ของชุมชน และไม่ควรเป็นสื่อผูกขาดโดยกลุ่มอิทธิพลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีมุ่งประโยชน์ทางการค้าหรือทางการเมือง. มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นสื่อเฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีจุดประสงค์เฉพาะเจาะจงและไม่เอื้อประโยชน์แก่มวลชนตามที่ควรจะเป็น.

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าในสังคมใดก็ตาม ก็คือ การมีบุคลากรของสื่อมวลชนบางคนบางกลุ่มมิได้ทำหน้าที่เป็นสื่อของมวลชนอย่างแท้จริง. นอกจากนั้นยังอาจชักจูงมวลชนไปในแนวทางที่ผิดๆ ได้อีกด้วย^๑. ในฐานะที่สื่อมวลชนเป็นตัวจักรกลสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการปกครองแบบประชาธิปไตย การรักษามาตรฐานและความเป็นสื่อมวลชนที่ดีมีคุณภาพนั้นจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาสังคมและการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไปในตัวด้วย.

ดังนั้นการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของสื่อมวลชน และคุณภาพของผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนจึงเป็นการสร้างสรรค์. ตัวสื่อมวลชนเองก็ควรกล้าหาญพอที่จะสำรวจตัวเอง ค้นหาจุดบกพร่องเพื่อการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่นเดียวกับอาชีพอื่นๆ อาทิ แพทย์ วิศวกร สถาปนิก และครูบาอาจารย์ เป็นต้น.

บทบาทของสื่อมวลชนต่อสังคมในทางบวก^๑

สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหลายประการดังนี้

ประการแรก สื่อมวลชนทำหน้าที่เสนอข่าวให้สาธารณชนได้ทราบถึงความเป็นไปของสังคมทั้งในและต่างประเทศ, ก่อให้เกิดการรับรู้ข่าวสารข้อมูล มีหูตาสว่าง ทราบถึงการเปลี่ยนแปลง หรือเหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก, ซึ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตยุคใหม่ เพราะข่าวสารข้อมูลดังกล่าวอาจมีผลต่อการตัดสินใจหลายๆ ด้าน.

ประการที่สอง สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางช่วยเหลือสังคม, เป็นต้นว่าลงข่าวเกี่ยวกับเด็กที่ยากไร้ ขาดที่พึ่งพา ทำให้มีการเสนอการช่วยเหลือผู้กำลังประสบปัญหาชีวิต, และวิพากษ์วิจารณ์ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่อง อาทิ ตรอก ซอยที่ขาดสุขลักษณะอนามัย, ถนนหนทางที่ไม่มีการซ่อมแซม เป็นต้น. การลงข่าวดังกล่าวมีผลในการกระตุ้นให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น.

ประการที่สาม สื่อมวลชนทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน. การเขียนบทความของนักเขียนทั้งหลายเท่ากับเป็นการเสวนาระหว่างประชาชนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน. การฟังวิทยุหรือรายการวิทยุโทรทัศน์ซึ่งมีการแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายร่วมกัน หรือการโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นการเชื่อมระหว่างประชาชนกับประชาชนทั้งสิ้น.

ประการที่สี่ สื่อมวลชนทำหน้าที่สื่อสารระหว่างรัฐกับประชาชน โดยทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนให้กับรัฐ ขณะเดียวกันการลงข่าวเกี่ยวกับนโยบายของรัฐก็เป็นการทำหน้าที่เชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชนด้วยในตัว.

ประการที่ห้า สื่อมวลชนทำหน้าที่ต่อสู้อุปสรรคกับประชาชนเพื่อความถูกต้องและเพื่อความยุติธรรม, ต่อสู้เพื่อจรรโลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคม, ต่อสู้เพื่อความยุติธรรมในสังคมในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจเกินกว่าเหตุหรือใช้อำนาจที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อประชาชน. ในส่วนนี้เน้นปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อมวลชนมีประโยชน์เป็นอย่างมาก.

ประการที่หก บทบาทการวิพากษ์วิจารณ์ การเสวนาที่จัดเป็นรายการต่างๆ มีส่วนเสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชน และนอกจากนั้นยังให้แง่คิดแง่มุมต่างๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรง

ชีวิตในสังคมปัจจุบัน.

ประการที่เจ็ด สื่อมวลชนเป็นแหล่งของการให้ความบันเทิงในรูปแบบของละครที่มีการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวัน ในนิตยสาร หรือการถ่ายทอดทางวิทยุ หรือวิทยุโทรทัศน์.

ประการที่แปด สื่อมวลชนเป็นแหล่งข้อมูลดิบทั้งในแง่ข้อมูลที่มีการแจ่มแจ้ง หรือข้อมูลที่ไม่มีการแจ่มแจ้ง สามารถถูกนำมาใช้เป็นแหล่งข่าวสารอ้างอิงได้ทั้งในแง่วิชาการและในแง่อื่นๆ.

ประการที่เก้า สื่อมวลชนเป็นตัวแทนอิสระและเป็นสัญลักษณ์ของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งสะท้อนถึงระดับการพัฒนาของสังคม. สังคมใดก็ตามที่มีสื่อหลากหลายชนิด มีปริมาณเป็นจำนวนมาก ย่อมสะท้อนถึงระดับการพัฒนาทั้งในแง่วิทยาการของสื่อ ในแง่ของผู้ทำหน้าที่ของสื่อ และที่สำคัญที่สุด ในแง่ของผู้บริโภคสื่อ. จำนวนวิทยุและวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งจำนวนหนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์อื่นๆ เช่น หนังสือ เป็นต้นชี้ที่สำคัญว่าสังคมนั้นๆ มีความตื่นตัว มีความรู้มากน้อยเพียงใด.

สื่อมวลชนและความรับผิดชอบ

สื่อมวลชนและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นประเด็นที่มีการพูดถึงกันบ่อยครั้ง ทั้งนี้ก็เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการชี้แนะชี้นำในเรื่องจุดยืนที่มีต่อนโยบาย หรือต่อเนักการเมืองหรือพรรคการเมือง ซึ่งอาจจะส่งผลทั้งทางบวกและทางลบแล้วแต่กรณี. ดังนั้น

กิจกรรมของสื่อมวลชนจึงต้องถูกควบคุมทั้งในแง่กฎหมายและในแง่จริยธรรม รวมตลอดทั้งจรรยาบรรณ มิฉะนั้นอาจจะส่งผลในทางลบต่อสังคม ต่อกระบวนการทางการเมือง ต่อนโยบายเศรษฐกิจ รวมตลอดทั้งในการสร้างค่านิยมที่ไม่ถูกต้องได้.

สื่อมวลชนมีบทบาทที่เป็นทั้งทางบวกและทางลบดังได้กล่าวมาแล้ว บางส่วน จะขอตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติม และขยายความเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น. ในแง่บวกนั้นสื่อมวลชนก็มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมในสังคม. ที่สำคัญสื่อมวลชนมีบทบาทในทางสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ อีกหลายด้าน ซึ่งได้แก่ การให้ข่าวสารข้อมูลแก่สาธารณชน เพื่อให้ได้รับทราบความเป็นไปของบ้านเมือง รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญของโลก.

ในส่วนของข่าวสารข้อมูลนี้เป็นความจำเป็นสำหรับสังคมในยุคปัจจุบัน เพื่อจะได้ติดตามเหตุการณ์ได้ทัน และเพื่อจะเป็นฐานสำคัญในการตัดสินใจหลายๆ เรื่อง. นอกเหนือจากนั้นสื่อมวลชนยังทำหน้าที่เชื่อมระหว่างประชาชนกับรัฐ โดยช่วยเป็นสื่อให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายของรัฐ แต่ขณะเดียวกันเพื่อให้รัฐได้ทราบความต้องการของประชาชน ซึ่งอาจจะประกอบด้วยความต้องการต่างๆ นานา รวมตลอดทั้งความต้องการที่เป็นนามธรรม เพื่อให้รัฐสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง.

สื่อมวลชนยังมีหน้าที่ในการเสริมสร้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยด้วยการเขียนบทวิพากษ์

วิจารณ์สนับสนุนความถูกต้องทั้งหลาย แต่ขณะเดียวกันก็ขุดคุ้ยตีแผ่เรื่องที่ไม่ชอบมาพากลเพื่อให้กระบวนการปกครองในระบบประชาธิปไตยเดินไปตามครรลองที่ควรจะเป็น, ซึ่งในส่วนนี้ถือว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อสังคมและประเทศชาติ.

บทวิพากษ์วิจารณ์และบทวิเคราะห์ต่างๆ ของสื่อมวลชนมีส่วนในการให้แง่คิดและมุมมองในประเด็นปัญหา ซึ่งทำให้เกิดความคิดที่วิเคราะห์ เจาะลึก อันเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของสังคมสมัยใหม่. บทวิพากษ์วิจารณ์ทั้งหลายนั้นยังมีส่วนช่วยทำให้เกิดความตื่นตัวในการเอาใจใส่ต่อปัญหาของบ้านเมือง ซึ่งได้มีการศึกษาโดยนักวิชาการตะวันตกถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและความตื่นตัวทางการเมือง และได้ค้นพบว่าสังคมในตะวันออกกลางคนจะไม่ตื่นตัวทางการเมือง แต่สภาวะการดังกล่าวจะเปลี่ยนไปเมื่อสื่อมวลชนขยายกิจกรรม ในขอบเขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้น.

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเพียงบางส่วนของอรรถประโยชน์ของสื่อมวลชนที่จะมีต่อสังคมและประเทศชาติ. อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยก็ประสบปัญหาหลายประการ ซึ่งมีผลทำให้การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่.

ในส่วนนี้ก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลมาจากระบบของสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ขณะ

เดียวกันบางส่วนก็เกิดจากตัวผู้ทำงานซึ่งอยู่ในอาชีพสื่อมวลชน. ปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งอาจจะส่งผลในมิติของสื่อต่างๆ ตั้งแต่สิ่งตีพิมพ์ วิทยุ วิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ดังต่อไปนี้

ประการแรก การเสนอข่าวของสื่อมวลชนมักจะไม่ระมัดระวังในการแยกระหว่างข่าวและความคิดเห็น กล่าวคือ แม้จะเป็นข่าวหน้าหนึ่งก็ยังมีลักษณะการเสนอที่เจือปนกับความคิดเห็นลงไปในช่วงนั้นๆ เท่ากับเป็นการให้คำนิยม หรือการตัดสินใจของผู้เสนอข่าว ขณะเดียวกันก็มีการชี้แนะชี้นำให้อ่านด้วย.

ประการที่สอง คงปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้มีอาชีพสื่อมวลชนจำนวนมากน้อยเป็นผู้ซึ่งมีการศึกษา มีความรู้ความสามารถทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี, แต่ก็มีอยู่บ้างที่ขาดความรู้ ขาดความกระฉ่งในประเด็นต่างๆ.

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เกิดปัญหาเรื่องการรายงานข่าวเพราะไม่เข้าใจเนื้อหา การรายงานข่าวก็คลาดเคลื่อน หรือการฟังไม่ครบถ้วนกระบวนการก็นำไปแต่งจนเป็นเรื่องเป็นราว. ข้อสังเกตที่เห็นชัดก็คือวิธีการตั้งคำถาม ซึ่งบ่อยครั้งสะท้อนถึงความไม่รู้ไม่เข้าใจในประเด็นที่ตั้งคำถามนั้นๆ ผลก็คือการให้ข่าวสารข้อมูลที่ผิดพลาด ซึ่งนำไปสู่ความสับสนของสาธารณชน.

ประการที่สาม สื่อมวลชนบางคนไม่วางตัวเป็นกลางในการการเมือง มือคุดอย่างสูงในการเสนอข่าว โดยเสนอข่าวไม่ครบถ้วนหรือบิดเบือนหรือการวิพากษ์วิจารณ์ที่ถูกบดบังด้วยความมีอคติ ทั้งในเรื่องส่วนตัว

จุดยืนทางการเมือง. ผลที่เกิดขึ้นก็คือ การนำเสนอข่าวที่ไม่เที่ยงตรงเท่าๆ เป็น การมอมเมาประชาชน ประทุษร้ายต่อความยุติธรรม ซึ่งผู้มีจรรยา ชีพสื่อมวลชนควรจะหลีกเลี่ยง.

ประการที่สี่ คงปฏิเสธไม่ได้ ว่าผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนบางคน บางกลุ่มรับอามิสสินจ้างจากนักการเมืองและนักธุรกิจ ทำให้การเขียน วิพากษ์วิจารณ์ก็ดี การลงข่าวก็ดี มีได้ เป็นไปตามครรลองที่จะก่อประโยชน์ ต่อสาธารณชน.

ประการที่ห้า สื่อมวลชนบาง คนบางกลุ่มโดยเฉพาะเจ้าของกิจการ ต้องพยายามทำให้ธุรกิจของตนได้ กำไร และสามารถดำรงอยู่ได้. ดังนั้น การเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา หรือ การวิพากษ์วิจารณ์ไปตามเนื้อหาต่อ นักธุรกิจที่ได้ชื่อโฆษณาจากสื่ออื่นๆ ไม่สามารถจะกระทำได้ เพราะจะทำให้ สูญเสียลูกค้า และสูญเสียผลประโยชน์ ทางธุรกิจ.

ประการที่หก สื่อมวลชนหรือ เจ้าของผู้ประกอบการที่อิงนักการเมืองเป็นฝักเป็นฝ่าย หรือเป็นสื่อที่มี นักการเมืองเป็นเจ้าของ ก็จะมีจุด ประสงค์ทางการเมืองเป็นที่ตั้ง, ทำให้ การเสนอข่าวไม่สามารถจะเป็นไปได้อย่างวัตถุวิสัย เกิดความลำเอียงโดย มีฐานมาจากทางการเมืองก็จะปรากฏ เด่นชัด.

ข่าวสารที่ประชาชนได้รับก็จะ เป็นข่าวสารที่ไม่บริสุทธิ์ การแสดง ความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ ก็มีได้มีลักษณะตรงไปตรงมา มีการ เลือกปฏิบัติ มีการเลือกที่จะงดเว้น มี

การเลือกที่จะโจมตีบุคคลที่เป็นนัก การเมือง, ซึ่งทั้งหมดนี้คือการกระทำ ที่ไม่เหมาะสมกับผู้มีอาชีพที่ต้องการ บริการสาธารณะในฐานะสื่อมวลชนที่ ชื่อตรงต่ออาชีพอันสำคัญ.

ประการที่เจ็ด สื่อมวลชนที่ยัง อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง โดยเมื่อใดก็ตามที่ วิพากษ์วิจารณ์นักการเมืองผู้ซึ่งอยู่ใน ตำแหน่งอำนาจก็จะถูกบีบคั้นทาง การเมืองโดยทางตรงหรือทางอ้อม. ในทางตรงนั้นก็อาจจะถูกคุกคามจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐ และทางอ้อมก็คือ การที่ธุรกิจที่ชื่อโฆษณาจากสื่ออื่นๆ ถูกบีบให้ถอนการโฆษณาจากเจ้า หน้าที่ของรัฐ.

ประการที่แปด การแข่งขัน กันเองและความขัดแย้งระหว่างสื่อ ต่างๆ ก็มีผลทำให้การปฏิบัติภารกิจ ของสื่อไม่เป็นไปตามครรลองที่ไม่น่า จะเป็น สาธารณชนจึงต้องรับฟังข่าว สารข้อคิดเห็นที่มีลักษณะเป็นฝักเป็น ฝ่ายอย่างเต็มที่.

ประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น คือปัญหาที่จะต้องมีการแก้ไข อย่างไร ก็ตามก็ได้แต่คาดหวังว่าเมื่อประชาชน ตื่นตัวทางการเมืองยิ่งขึ้น, เมื่อระบอบ การปกครองแบบประชาธิปไตยพัฒนา ดียิ่งขึ้น ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ รู้จักแยกแยะว่าข่าวใด ความ เห็นใดมีความน่าเชื่อถือหรือไม่อย่างไร จะดีขึ้น, การอ่านข่าวหรือความคิด เห็นที่ปรากฏในสื่อลักษณะวิเคราะห์ก็ จะมีมากขึ้น.

เมื่อนั้น การเสนอข่าวสารข้อมูล ของสื่อเชิงชี้แนะชี้หน้าโดยมีจุดประสงค์

ซึ่งแฝงด้วยอคติทางการเมืองและผล ประโยชน์ทางธุรกิจ ซึ่งบางครั้งนำไป สู่กระแสของสังคมที่ก่อให้เกิดความ เสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ, น่า จะลดน้อยลง.

ข้อสังเกตก็คือวิชาชีพสื่อมวลชน และเสรีภาพของสื่อมวลชนซึ่งถือเป็น สิทธิอันสำคัญ ได้มีการประกันใน รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา ๓๙, ๔๐ และ ๔๑ แต่คำถามก็คือการทำ หน้าที่ของสื่อมวลชนในฐานะที่เป็น สื่อมวลชนที่ดี ให้ความรู้และข่าวสารที่ ไม่เจือปนพิษภัยอันใด ความเป็น กลางและเที่ยงธรรม และมีลักษณะ สร้างสรรค์นั้น ได้มีการพัฒนาไปใน สัดส่วนที่สอดคล้องกับการได้รับการ ค้ำจุนของรัฐธรรมนูญหรือไม่. ที่สำคัญ ที่สุดก็คือ ประชาชนมีสิทธิที่จะเรียก ร้องจากสื่อมวลชนทุกประเภทให้ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณและจรรยาชีพ เพื่อจะให้สมกับการยกย่องให้เป็น ฐานันดรศักดิ์ที่สี่ของสังคมหรือไม่.

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ สื่อมวลชนภายใต้รัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน^๑

เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นส่วน สำคัญของระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยในแง่ที่ว่า ภายใต้ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเรื่องสำคัญ ยิ่ง เพราะเมื่อใดก็ตามที่สื่อมวลชนไม่ ได้รับการคุ้มครองเรื่องสิทธิเสรีภาพใน การเสนอข่าว การแสดงความคิดเห็น บนฐานของจรรยาชีพของสื่อมวลชน ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

จะถูกระทบทันที เพราะสื่อมวลชนเป็นกระจกสะท้อนของเสรีภาพในสังคม เป็นตัวเชื่อมที่สำคัญของประชาชนและจักรกลการปกครอง การบริหารของรัฐ. เมื่อใดก็ตามที่การปฏิบัติภารกิจของสื่อมวลชนถูกจำกัดด้วยอำนาจรัฐ ด้วยอำนาจเงินหรือโดยอิทธิพลมืด สังคมนั้นและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศนั้นย่อมเผชิญกับอุปสรรคและภัยอันตราย. เสรีภาพของสื่อมวลชนจึงถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนของเสรีภาพของประชาชน และสะท้อนถึงระดับการพัฒนาของระบบประชาธิปไตย.

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีต่างๆ นั้นจึงได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๓๙, ๔๐ และ ๔๑, ซึ่งมาตรา ๓๙ ระบุไว้ว่า

มาตรา ๓๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือ

ศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรา นี้ จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำมิได้

จะเห็นได้ว่ามาตรา ๓๙ เป็นมาตราที่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่เรียกว่า freedom of expression ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของสังคมเสรีประชาธิปไตย ที่สำคัญก็คือ ยังมีการคุ้มครองไม่ให้มีการสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง

หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลิดรอนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นดังกล่าว. นอกจากนี้ การตรวจสอบข่าวหรือบทความที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า censor จะกระทำไม่ได้ ยกเว้นแต่ในกรณีที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามและการรบ และนอกเหนือจากนั้นยังต้องมีฐานของกฎหมายรองรับด้วย. มาตรา ๓๙ จึงเป็นมาตราแม่บทในการประกันสิทธิเสรีภาพและแสดงความคิดเห็น และการประกอบอาชีพของสื่อมวลชน ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญของการให้หลักประกันในการทำหน้าที่อย่างเต็มสมรรถนะของสื่อมวลชน เพื่อทำหน้าที่เสนอข่าวสารข้อมูลและการแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และต่อสู้เพื่อความถูกต้องและความยุติธรรมในสังคม.

สื่อมวลชนที่กำลังมีความสำคัญขึ้นตามลำดับในโลกยุคโลกาภิวัตน์ คือสื่อที่ต้องใช้เทคโนโลยีผ่านการกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม ดังนั้น จึงมีความพยายามที่จะคุ้มครองการใช้ทรัพยากรดังกล่าว ไม่เปิดให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของรัฐผูกขาดหรือใช้ประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว. รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนทั้งในระดับชาติและระดับประชาชน และเอื้ออำนวยต่อการศึกษาด้านวัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น. ที่สำคัญที่สุดคือ เปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ

มาตรา ๕๐ และมาตรา ๘๗ ของรัฐธรรมนูญ.

มาตรา ๔๐ คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะทางสังคมและบรรยากาศทางการเมืองที่เปลี่ยนไป โดยในอดีตนั้นประเทศในแถบนี้รวมทั้งประเทศไทยอยู่ภายใต้ภาวะสงครามเย็น จำเป็นต้องมีมาตรการของรัฐในทางสื่อที่แข่งขันเพื่อต่อสู้กับฝ่ายตรงกันข้ามในการโฆษณาชวนเชื่อ. คลื่นวิทยุและวิทยุโทรทัศน์จำนวนไม่น้อยอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยราชการ แต่ปัจจุบันมีความพยายามที่จะกระจายให้การใช้ประโยชน์จาก

คลื่นเป็นไปโดยความยุติธรรม และให้การจัดสรรคลื่นความถี่ดังกล่าวนั้นกระทำโดยองค์กรของรัฐที่เป็นกลาง. ในส่วนนี้นั้นก็เป็นส่วนสำคัญของรัฐธรรมนูญที่จะให้การคุ้มครองอย่างเป็นธรรมกับผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่.

และเพื่อเป็นการประกันความอิสระเสรีภาพของผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ จึงได้มีหลักประกันให้พนักงานหรือลูกจ้างมีอิสระเสรีภาพปลอดจากการครอบงำของเจ้าของกิจการ แม้กระทั่งสื่อที่เป็นของรัฐก็ตาม ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ไม่ว่าจะเป็นผู้ซึ่งทำงานในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ก็จะมีเสรีภาพในการทำงานตามจรรยาชีพของตัวเองเช่นเดียวกับลูกจ้างของเอกชน. อย่างไรก็ตาม เสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพ ซึ่งเป็นส่วนที่จะช่วยควบคุมไม่ให้ผู้ประกอบอาชีพทางสื่อมวลชนละเมิดต่อจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ. มาตรา ๔๑ ของรัฐธรรมนูญจึงได้ระบุไว้ว่า

มาตรา ๔๑ พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าว และแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดย

ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจติของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพ

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

จริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชน^{๔,๕}

เนื่องจากสื่อมวลชนมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การทำงานของสื่อมวลชนจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถจะชักจูงสังคมไปทั้งในทางบวกและทางลบ. นอกเหนือจากนั้นยังเป็นตัวแปรสำคัญที่จะให้คุณให้โทษต่อการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย สื่อมวลชนที่ไม่วางตัวเป็นกลาง ให้ข้อมูลข่าวสารที่ผิดๆ วิพากษ์วิจารณ์อย่างอคติ เป็นฝักเป็นฝ่ายทางการเมืองอย่างสุดโต่ง รับอำมิสสินจ้างโดยทรยศต่อวิชาชีพและจรรยาบรรณทางวิชาชีพของตน ย่อมสามารถสร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อสังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้. การกำหนดจรรยาบรรณของวิชาชีพที่เรียกว่า จริยธรรมของวิชาชีพ จึงเป็นเรื่องสำคัญ เดิมที

นั้นมีคำที่จะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ตัวแทนของสื่อมวลชนได้ขอให้ดูแลกันเอง จึงมีการอนุโลมให้สื่อมวลชนทราบทบัญญัติเกี่ยวกับจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานของสื่อมวลชน รวมตลอดทั้งเป็นมาตรการที่จะควบคุมป้องปราม ตักเตือน สมาชิกของสื่อมวลชนที่ละเมิดต่อจรรยาวิชาชีพของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจแห่งอำิสสินจ้าง หรือความอดคิดอันเกิดจากเหตุผลส่วนตัวหรือเหตุผลทางการเมือง ด้วยการเสนอข่าวที่บิดเบือน ต่อเติมแต่งข่าวโดยไม่มีพื้นฐานแห่งความเป็นจริง, ไซ่เวทีของสื่อมวลชนโจมตีฝ่ายตรงกันข้ามโดยไม่คำนึงถึงความยุติธรรมและการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างวัตถุวิสัย^๖. การกระทำดังกล่าวนี้ผู้ซึ่งอยู่ในอาชีพสื่อมวลชนต่างตระหนักดีว่าอาจสร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อสังคมและประเทศชาติ ที่สำคัญที่สุดจะก่อให้เกิดความเสียหายต่ออาชีพของผู้ที่อยู่ในวงการสื่อมวลชน ตลอดจนขาดความน่าเชื่อถือ ขาดความชอบธรรม อันจะนำไปสู่การดูหมิ่นดูแคลนผู้อยู่ในอาชีพสื่อมวลชนจากสาธารณชน.

ตัวอย่างของจริยธรรมของสื่อมวลชนบางแขนงที่ได้มีการตราขึ้นก็คือ ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งข้อบังคับดังกล่าวนี้มีอยู่ ๓๐ ข้อด้วยกัน และออกโดยอาศัยความตามข้อ ๕ (๑) และข้อ ๑๔ (๔) แห่งธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐

การตราจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์กระทำโดยมติเห็นชอบของคณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งมีเนื้อหาที่น่าสนใจดังนี้ คือ ในแง่ของการเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์นั้น มีข้อบังคับระบุว่า

ข้อ ๔ หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน

ซึ่งในส่วนนี้นั้นปฏิเสธไม่ได้ว่ามีหนังสือพิมพ์บางฉบับ หรือมีสื่อมวลชนแขนงอื่นบางสื่อมิได้ยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน แต่เป็นการเลือกเสนอข่าวโดยมีเจตนาแอบแฝงเพื่อให้เกิดทางบวกและทางลบอันมีนัยสำคัญทางการเมือง. โดยหลักการหนังสือพิมพ์ต้องวางตัวเป็นกลาง ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่เป็นฝักเป็นฝ่ายทางการเมือง ซึ่งมีข้อบังคับระบุไว้เช่นกัน.

ข้อ ๖ หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายาม ในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ซึ่งข้อบังคับข้อนี้สะท้อนถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์บางฉบับแสดงความเป็นอคติทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เขียนข่าวที่เรียกว่า rewriter จะด้วยเหตุผลกลใดก็ตาม ได้มีการเขียนข่าวและวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่ให้ความเป็นธรรม บิดเบือนอย่างน่าเกลียดใน

หลายเรื่องโดยการแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง^๗, ซึ่งเป็นการละเมิดข้อบังคับข้อ ๗ ของข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรม.

ข้อ ๗ หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

นอกเหนือจากนั้น ความอคติเนื่องจากอารมณ์ส่วนตัว เนื่องจากอำิสสินจ้าง เนื่องจากจุดยืนทางการเมือง ยังทำให้หนังสือพิมพ์บางฉบับแสดงออกถึงความลำเอียงหรือความอคติ จนมีผลทำให้หนังสือพิมพ์ดังกล่าวขาดความน่าเชื่อถือในหมู่สาธารณชน กลายเป็นสิ่งตีพิมพ์ที่ไร้ค่า. ที่สำคัญเมื่อผู้เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์มีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาทางการเมือง แต่ไม่สามารถแยกแยะบทบาทระหว่างการเป็นผู้เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์ในฐานะสื่อมวลชน และการเป็นฝักเป็นฝ่ายทางการเมือง, การเขียนข่าวจึงออกมาอย่างเอียงกระเท่แระ ซึ่งละเมิดข้อบังคับข้อ ๘ ของจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์.

ข้อ ๘ หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียงหรือมีอคติ จนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

นอกเหนือจากนั้น เพื่อให้เกิด

ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในข้อ ๑๘ ยังให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายในกรณีที่ถูกพาดพิง โดยมีข้อความระบุว่า

ข้อ ๑๘ ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีข้อบังคับต่าง ๆ อีกเป็นสิบข้อ ซึ่งบุคคลที่มีใจเป็นธรรมจะต้องสรุปว่าการรักษาไว้ซึ่งจริยธรรมของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ยังห่างไกลจากอุดมคติอันเป็นที่พึงปรารถนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวด ๓ ว่าด้วยจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ มีการระบุถึงพฤติกรรมที่ไม่สมควรเอาไว้คือ

ข้อ ๒๐ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติการใดๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ ๒๑ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องไม่วาดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ ๒๒ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำ

การหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

นอกจากนั้นยังมีแนวปฏิบัติของผู้ประกอบหนังสือพิมพ์และวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบทบาทอันพึงประสงค์ของนักหนังสือพิมพ์ ดังระบุไว้ในข้อบังคับหมวด ๔ ตัวอย่างเช่น

ข้อ ๒๓ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พึงละเว้นการรับอภิสิทธิ์ หรือตำแหน่ง เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

ข้อ ๒๖ ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น

ข้อ ๒๗ หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ความรับผิดชอบทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์^{๑๗}

การตราข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพเพื่อเป็นแนวปฏิบัตินั้น ย่อม

จะตามมาด้วยสภาพบังคับในแง่ของบทลงโทษ ทั้งนี้เพื่อให้ข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพมีความหมายและมีความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น ผู้ละเมิดจริยธรรมก็ต้องมีความรับผิดชอบทางจริยธรรม.

ในกรณีที่หนังสือพิมพ์ละเมิดข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ผู้ได้รับความเสียหายอาจจะทำเรื่องร้องเรียนเพื่อให้มีความรับผิดชอบทางจริยธรรมตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐ ข้อ ๑๕, ๑๖ และข้อ ๒๗

ข้อ ๑๕ ผู้ได้รับความเสียหายจากข้อความ หรือภาพที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ที่เป็นสมาชิกหรือจากพฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ที่สังกัดสมาชิก ซึ่งผู้เสียหายเห็นว่าขัดต่อข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพให้แจ้งเป็นหนังสือพร้อมด้วยพยานหลักฐานต่อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นโดยตรงเสียก่อน เพื่อให้หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นดำเนินการบรรเทาความเสียหายตามควรแก่กรณี

ข้อ ๑๖ เมื่อผู้เสียหายได้ดำเนินการตามข้อ ๑๕ แล้ว ถูกปฏิเสธหรือเพิกเฉยที่จะดำเนินการใดๆ จากหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นมูลเหตุให้เกิดความเสียหาย หรือเมื่อผู้เสียหายเห็นว่าการบรรเทาความเสียหายของหนังสือพิมพ์ตามข้อ ๑๕ ไม่เป็นที่พอใจจน

เห็นได้ชัด จึงมีสิทธิร้องเรียน เป็นหนังสือพร้อมด้วยพยานหลักฐานต่อสภาการหนังสือพิมพ์ ได้ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันได้รับความเสียหายนั้น

ข้อ ๒๙ เมื่อคณะกรรมการ-การมีคำวินิจฉัยว่าสมาชิก หรือ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ในสังกัดสมาชิกละเมิดหรือประพฤติดุจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ให้คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) แจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์ฉบับที่ถูกร้องเรียน ลงตีพิมพ์คำวินิจฉัยอันเป็นที่สุดของคณะกรรมการในตำแหน่ง และขนาดตัวอักษรที่เห็นได้ชัด ภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ได้รับคำวินิจฉัยนั้น โดยสภาการหนังสือพิมพ์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(๒) แจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์ฉบับที่ถูกร้องเรียน บรรเทาความเสียหายด้วยการตีพิมพ์ข้อความคำขอโทษต่อผู้เสียหายตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ โดยสภาการหนังสือพิมพ์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(๓) ในกรณีผู้ประพฤติดุคดี เป็นผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ให้ส่งคำวินิจฉัยไปยังหนังสือพิมพ์ต้นสังกัดของผู้นั้น เพื่อดำเนินการลงโทษ แล้วแจ้งผลให้สภาการหนังสือพิมพ์ทราบโดยเร็ว

(๔) ในกรณีที่เห็นสมควร สภาการหนังสือพิมพ์อาจเผยแพร่

แพร่คำวินิจฉัยนั้นต่อสาธารณชนได้ด้วย

ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนทางอาญาและทางแพ่ง

นอกเหนือจากการควบคุมสื่อมวลชนด้วยจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพหรือจริยธรรมแห่งวิชาชีพแล้ว การเสนอข่าวของสื่อมวลชน หรือการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชนยังอยู่ภายใต้การควบคุมโดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ ซึ่งระบุว่า

มาตรา ๓๔ สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน.

นอกจากการอยู่ภายใต้จริยธรรมทางวิชาชีพตามที่ได้กล่าวมาแล้วบางส่วน สื่อมวลชนยังอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. การเสนอข่าวที่ไม่เป็นความจริงหรือการวิพากษ์วิจารณ์ที่มีอคติบิดเบือนในลักษณะใส่ความ อาจถูกฟ้องคดีอาญาฐานหมิ่นประมาท

ได้ ซึ่งมีระบุไว้ในมาตรา ๓๒๖, ๓๒๗ และ ๓๒๘ ของประมวลกฎหมายอาญา โดยมาตรา ๓๒๖ บัญญัติว่า

มาตรา ๓๒๖ ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๒๗ ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สามและการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรสหรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๒๖ นั้น

มาตรา ๓๒๘ ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพหรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

อย่างไรก็ตาม หากสื่อมวลชนได้แสดงความคิดเห็นหรือเสนอข้อความโดยสุจริตก็ได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๒๙

มาตรา ๓๒๙ ผู้ใดแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริต

(๑) เพื่อความชอบธรรมป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม

(๒) ในฐานะเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่

(๓) ดิชม ด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ หรือ

(๔) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการค้าเนิ่นการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม

ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

นอกจากความรับผิดชอบทางอาญาตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สื่อมวลชนที่เผยแพร่ข่าวสารซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของบุคคลอื่น ยังต้องรับผิดชอบในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๓. ที่สำคัญก็คือ ความรับผิดชอบในทางแพ่งนั้นศาลไม่จำเป็นต้องดำเนินตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญาอันว่าด้วยการที่ต้องรับโทษ และไม่จำเป็น

ต้องพิจารณาถึงการที่ผู้กระทำผิดต้องคำพิพากษาลงโทษทางอาญาหรือไม่ตามมาตรา ๔๒๔

มาตรา ๔๒๓ ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าความนั้นไม่จริง แต่หากควรจรรู้ได้

ผู้ใดส่งข่าวสาส์นอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสาส์นนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสาส์นเช่นนั้นหาทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

มาตรา ๔๒๔ ในการพิพากษาคดีข้อความรับผิดชอบเพื่อละเมิดและกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าศาลไม่จำเป็นต้องดำเนินตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญาอันว่าด้วยการที่จะต้องรับโทษ และไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงการที่ผู้กระทำผิดต้องคำพิพากษาลงโทษทางอาญาหรือไม่

สรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของผู้ที่อยู่ในอาชีพสื่อมวลชน ที่จะพยายามสร้างมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมกันเอง. ข้อบังคับต่างๆ ที่ตราขึ้นนั้นตราขึ้นจากปรากฏการณ์ที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นทำนองเดียวกับศีล ๒๒๗ ข้อของพระสงฆ์ โดยศีลหลายข้อที่ตราขึ้นก็เป็น การตราขึ้นหลังจากที่มีการละเมิดหลักธรรมที่ควรปฏิบัติของพระสงฆ์องค์เจ้า.

ดังนั้น ถ้าจะให้วิชาชีพสื่อมวลชนเป็นที่ยอมรับ มีศักดิ์มีศรีว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย สมควรต่อการได้รับความคุ้มครองโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๙, ๔๐ และ ๔๑. ผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนมีภารกิจที่สำคัญจะพิสูจน์ให้สาธารณชนเห็นว่า ได้พยายามอย่างเต็มที่ในการที่จะทำให้วิชาชีพของตนมีความศักดิ์สิทธิ์ มีความน่านับถือยกย่อง เป็นเสาหลักเสาหนึ่งของ การพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนสิ่งตีพิมพ์ซึ่งได้ถูกยกย่องให้เป็นฐานันดรศักดิ์ที่ ๔ ในสังคมตะวันตกโบราณ ซึ่งฐานันดรศักดิ์ในสังคมขณะนั้นได้แก่ เจ้าขุนนางและผู้ถือบวช แต่ขณะเดียวกันสื่อมวลชนก็ต้องพยายามปฏิบัติภารกิจโดยมีจริยธรรมแห่งวิชาชีพเป็น

แนวทาง และต้องไม่กระทำการใดอันเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๔ หรือขัดต่อประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการละเมิด ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว.

ได้มีกวีนิพนธ์บทหนึ่งให้ข้อคิดถึงอำนาจของหนังสือพิมพ์ในทำนองว่าปากกามีอำนาจมากกว่าดาบหรือลูกปืน ความว่า **“อาวุธหนังสือพิมพ์คือปลายคมแห่งปากกา เป็นทวนอันคมกล้า และโคมทองอันวาววาม”**. คำถามที่สำคัญก็คือ คมทวนอันคมกล้าและโคมทองอันวาววามนั้น จะมีส่วนช่วยจุดประกายแสงไฟแห่งสิทธิเสรีภาพของการแสดงความคิดเห็น และเป็นเสาหลักแห่งการพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย ให้เบ่งบานงอกงามเหมือนดอกไม้ที่เจริญเติบโตใหญ่ภายใต้บรรยากาศแห่งเสรีภาพอันอบอุ่น ต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของสังคม ยืนข้างประชาชนผู้เสียเปรียบ รักษาผลประโยชน์ของชาติ และช่วยชำระไว้ซึ่งเอกราชและอำนาจอธิปไตย หรือจะกลายเป็นอาวุธของมารร้ายที่สร้างความหายนะต่อสังคมด้วยการให้ข่าวสารที่เป็นเท็จ สร้างค่านิยมที่ผิดๆ ก่อให้เกิดความสับสน ประทุษร้ายต่อความยุติธรรม ทำร้ายบุคคลอื่นด้วยความอคติ ละเมิดจริยธรรมของวิชาชีพโดยการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างขาดความรับผิดชอบ

ชอบ มีการรับอามิสสินจ้างอย่างไร หรือโอดตบปะ และที่สำคัญพฤติกรรมดังกล่าวจะมีส่วนทำลายความชอบธรรมและความน่าเชื่อถือที่ประชาชนได้ฝากไว้กับสื่อมวลชน เพื่อทำหน้าที่ต่อสู้ร่วมกับประชาชน และที่สำคัญที่สุดสภาวะดังกล่าวจะมีส่วนสั้นคลอนจวนรากของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นอนันตริยกรรมทางการเมืองที่จะถูกสังคมตำหนิและประณาม.

นักหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนแขนงอื่นผู้ซึ่งมีการกักอันศักดิ์สิทธิ์ต่อสังคมและการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย จำเป็นต้องเลือกว่าจะเป็นโคมทองอันวาววามของสังคม หรือจะเป็นความมืดมิดและเป็นตัวแปรที่ขัดขวางต่อการพัฒนาความอารยะของสังคมและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต่อเนื่องและยั่งยืน. ประชาชนตั้งความหวังไว้ว่าหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนแขนงอื่นจะตัดสินใจเลือกแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งได้แก่แนวทางที่เป็นโคมทองอันวาววามของประชาชนและของประเทศชาติ ซึ่งมีสื่อมวลชนจำนวนไม่น้อยได้เดินตามแนวทางนี้มาแล้ว และมีเหตุผลอันน่าเชื่อว่าเมื่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีระดับการพัฒนาสูงขึ้นและระบบสังคมเปิดกว้างขึ้น สื่อมวลชนจะพัฒนาในทางที่ดีขึ้นเป็นเงาตามตัว โดยตัวสื่อมวลชนเองจะมีบทบาท

สำคัญยิ่งในการพัฒนาสังคมไทยและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันน่าพึงประสงค์ไปในทิศทางดังกล่าว.

เอกสารอ้างอิง

๑. อนุชา ม่วงใหญ่. อิทธิพลของสื่อมวลชนต่อการฆ่าตัวตาย. ใน: สมชัย บวรกิตติ, จอห์น พี ลอฟท์ส, กฤษณา ศรีสำราญ (บรรณาธิการ). ตำราเวชศาสตร์สิ่งแวดล้อม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ ๗๒ พรรษามหาราชชา. กทม.: เรือนแก้วการพิมพ์; ๒๕๕๒. หน้า ๑๓๖๓-๑๖.
๒. ลิขิต ธีรเวคิน. การพัฒนาระบบประชาธิปไตยไทย. กทม.: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; ๒๕๓๕. หน้า ๕๑.
๓. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับประชาชน) ปี พ.ศ. ๒๕๕๐.
๔. สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๑.
๕. วริยา ชินวรรณ. จริยธรรมในวิชาชีพนักหนังสือพิมพ์. ใน: จริยธรรมในวิชาชีพ ชุดบทความประกอบการสัมมนาเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพ” วันที่ ๒๖-๒๗ มีนาคม ๒๕๕๑ ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), หน้า ๑๖๓-๒๑๓.
๖. สมชัย บวรกิตติ. ปฏิทัศน์สื่อมวลชนและผลกระทบต่อวงการแพทย์. วารสารวิชาการสาธารณสุข ๒๕๕๒; ๘: ๕๕๕-๘.
๗. สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐.
๘. สุวัฒน์ ศรีพงษ์สุวรรณ. ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับสมบูรณ์. กทม.: นิติบรรณการ; ๒๕๕๓.

Abstract **Mass Media : Rights, Freedom and Responsibility****Likhit Dhiravegin***Associate Member, the Academy of Moral and Political Sciences, the Royal Institute, Thailand*

The mass media, consisting of the print media, radio and television, can perform both positive and negative functions. Most important, freedom of the mass media reflects the degree of democratic development of a society. Thus, protection of the freedom of the mass media is imperative. On the other hand, the mass media must be under a professional ethic. There must be measures to make certain that media personnel will not abuse their power to cause damage to others. The mass media will also be subject to civil and criminal liabilities should their performance lead to lawsuits. The significant role of the mass media in society, especially in terms of democratic development, is undeniable, but at the same time individual rights must be protected from any abuse of power of the mass media.

Key words : mass media, rights, freedom, responsibility